

המדבר בשבחה של ארץ ישראל, בא ללמד שאפילו את האיסורים שבתורה צריך לשער בפירוטה של ארץ ישראל, כמבואר להלן:

”חטה” — מלמדת לבית המנוגע.

”בית המנוגע” הוא בית אשר נראה בו נגע, כעין שקערורות ירקקות או אדמדמות, שבכך נטמא הבית בטומאת נגעים.

אדם הנכנס לבית המנוגע, כשהוא לבוש בגדים, ושוהה בבית במשך זמן כשיעור ”אכילת פרס”, נטמאים הבגדים. ומשערים את זמן האכילה לפי הזמן הראוי לאכילת פרס [חצי ככר] לפי הזמן הדרוש לאכילת חיטה.

דכתיב [ויקרא יד מו], ”והבא אל הבית, כל ימי הסגיר אותו, יטמא עד הערב. והשוכב בבית, יכבס בגדיו. והאוכל בבית יכבס בגדיו”. ואמרו חכמים: מפסוק זה לא למדנו, אלא שהנכנס לבית מנוגע ואכל ושכב בתוכו, טעון כיבוס בגדים. מנין שגם אם שכב בתוכו ולא אכל, או אכל ולא שכב, הרי הוא טמא הטעון כיבוס בגדים? תלמוד לומר, ”יכבס בגדיו”, מכל מקום.

ומוסיפים חכמים ואומרים: אם כן, מה תלמוד לומר ”והאוכל”? ללמדך, שאין טעון

כיבוס בגדים עד שישהה בתוכו שיעור זמן כדי אכילה. אבל, אם לא שהה בבית המנוגע כדי שיעור אכילה, אינו טעון כיבוס בגדים. ומכל מקום, גופו טמא מיד. (76)

והלכה זו נתפרשה במשנה במסכת נגעים יג ט] ובהרחבה בחברותא למסכת נגעים:

דתנן: הנכנס לבית המנוגע, וכליו — בגדיו על כתפיו, ואינו לבוש בהם, וכמו כן פנדליו וטבעותיו אחוזים בידו, ואינם מונחים על גופו, הרי הוא והן טמאין מיד, בלא שהייה. שנאמר, ”והבא אל הבית יטמא”. ואף בגדיו הנמצאים על כתפו, בכלל ”כל הבא אל הבית” הם.

ומה שנתבאר לעיל שאין כליו טמאים עד שישהה בבית כדי זמן אכילה, זה דוקא אם היה לבוש בהם, שאז הם טפלים לגופו, ואינם חשובים בפני עצמם, וכזה חידשה התורה שאינם טמאים מיד.

אבל, אם היה לבוש כליו, בגדיו, ופנדליו ^{א-1} ברגליו, וטבעותיו באצבעותיו — הוא טמא מיד, כדכתיב ”והבא אל הבית יטמא”. והן, כליו סנדליו וטבעותיו, **טהורים, עד שישהה בבית זמן בכדי אכילת פרס** חצי כיכר פת.

אמנם בספר שיעורין של תורה [סימן י אות ה] כתב, שאין כוונת רש”י לפירות של ארץ ישראל דוקא, אלא שמשערין באותם מינין הגדלים בארץ ישראל, והביא שכך משמע ברש”י בברכות דף מא.

76. הבית הלוי נשאל, כאשר שנים רוצים להכנס לבית, האחד עטור בטלית ותפילין, והשני

איסורין שבתורה, רש”י. והטעם, משום שחיטים של ארץ ישראל טעימים יותר מחיטים של שאר העולם, ונאכלין יותר בתיאבון, וממילא זמן אכילתן קצר יותר, וכן יין של ארץ ישראל עב יותר משל שאר ארצות, ואינו ממהר לצאת מן הכלי, לכן משערין בשל ארץ ישראל דוקא, ששיעורו מועט יותר, ערוך לנר ושפת אמת.

ושיעור אכילת פרס נמדד דוקא בפת חטין, הנאכלת בנקל ושהייתה מועטת, ולא בפת שעורין, שזמן אכילתה רב יותר.

ושיעור זמן האכילה הוא דוקא לפי הזמן הנצרך לאדם לאכול את הפת כשהוא מיסב, שעסוק באכילתו ואינו טרוד בדברים אחרים, ולכן נאכלת היא מהר. (77)

ובזמן הנצרך לו לאכול אותה ביחד עם ליפתו, ולא כשיעור זמן אכילתה לבד, כשהיא יבשה, שאז זמנה מרובה. (78)

וממשיכה הגמרא לבאר כיצד נדרש המשך הפסוק ללמדנו שיעורין של תורה:

אף המילה "שעורה", נאמרה בפסוק לענין שיעורין.

דתנן [אהלות ב ג]: **עצם כשעורה** מן המת **מטמא במגע ובמשא** [כלומר אם נגע אדם או כלי בעצם מן המת בשיעור שעורה, או אם נשא אדם עצם כשעורה מן המת, אפילו אם לא נגע בו, הרי הוא טמא].

ואינו מטמא עצם כשעורה מן המת את

האדם או הכלים הנמצאים עמו באהל בשיעור זה, עד שיהיו באוהל המת כל עצמות השדרה, או גולגולת שלימה, או עצמות מרוב מנין אברי אדם, כמבואר במסכת נזיר.

וכן "גפן", נאמר בכתוב הזה, ללמדנו כיצד מודדים לגבי דיני נזיר, את שיעור האכילה של חרצנים [או לולבי גפנים או עלי גפנים] שהנזיר אסור בהם, שהוא "בדי רביעית" יין לנזיר. והיינו, שמשערים את כמות החרצנים לפי "רביעית יין", ולא לפי רביעית מים, ששיעורה קטן מרביעית יין. (79)

ואופן המדידה כך הוא: נותן את החרצנים והזגים לתוך כוס מלאה יין, עד שיצא ממנה רביעית יין, וזוהי כמות החרצנים שאם יאכלנה עובר הנזיר בלאו.

ומשערין כמות זו ביין דוקא, שהוא עב, ואינו ממחר לצאת אלא הוא נגדש על שפת הכוס יותר ממים. ולכן, כאשר מודדים את החרצנים לפי כוס יין, צריך ליתן בכוס היין כמות גדולה יותר של חרצנים עד שתצא כל רביעית היין מהכוס, מאשר אם היתה נעשית המדידה הזאת באמצעות כוס מים.

מחזיקם בידו, למי הזכות להכנס קודם. והוכיח מסוגיין, שכשאינו לבוש בהם חשיב טפי, דכאשר לבוש בהן בטילין לגופו.

77. כתב המנחת חינוך [מצוה שיג], שדוקא בנגעים משערין בפת חטין בהסבה שזמנה קצר, אבל בכל אכילת איסור משערין כל דבר לפי מה שהוא. אולם החזון איש [אורח חיים סימן לט] כתב, שבכל אכילת איסור משערין לפי התנאים שנאמרו בבית המנוגע, וראה אריכות הדברים בליקוט מפרשים.

78. ברש"י מבואר, שתנאים אלו נאמרו להחמיר, שאפילו בשהייה מועטת כעין זו נטמא, והריטב"א הביא דיש המפרשים להיפך, והיינו, שבפת חטיטן משתהה באכילתה דרך תענוג, וכן על ידי הסבתו עושה אכילתו קבע יותר ואוכל בנחת, וכשאוכלה בליפתן מאריך יותר, שאוכל עימה דברים אחרים.

79. בריש עירובין פירש רש"י: "גפן" כדי רביעית יין לנזיר, לחייבו מלקות, וראה תוספות

"תאנה" שיערו בה — **בגרוגרת להוצאת שבת**. שאם הוציא בשבת אוכלין או חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים, כשיעור גרוגרת, חייב.

"רמון" נאמר בתורה לגבי שיעור הנקב בכלי עץ, שאם נהיה נקב בכלי עץ בשיעור גדול כמו רימון, שוב לא נחשב כלי העץ הזה ככלי שיש בו בית קיבול, ואינו מקבל טומאה, כיון שאין בו עוד שימוש.

דתנן [כלים יז א]: **כל כלי בעלי בתים העשויים מעץ** [ובכלי עץ נאמר חידוש, שאינם מקבלים טומאה עד שיהיה בהם בית קיבול], **שיעורן של נקבים המבטלים מהם שם כלי עץ שיש בו בית קיבול לענין קבלת טומאה הוא בגודל של כ"רמונים**.

לפי שעד שלא ניקבו הכלים בשיעור של **"כמוציא רימון"**, דהיינו, שיכול רימון לצאת דרך הנקב, עדיין אדם חס עליהן ומשתמש בהן לרימונים. ולכך עדיין שם כלי עליהן, ומקבלין טומאה. אבל אם ניקבו כ"מוציא רימון", בטלו מתורת כלי.

במה דברים אמורים בכלי בעלי בתים, אבל כלים העומדים להמכר, אפילו אם ניקבו נקב כלשהוא, הרי הם טהורים⁽⁸⁰⁾.

ומסיפא דקרא, **"ארץ זית שמן ודבש"**, דרשו חכמים: **ארץ שכל שיעוריה כזיתים**.

ומקשה הגמרא: **וכי כל שיעוריה כזיתים סלקא דעתך? הא איבא הני דאמרינן לעיל**

שאינם בכזית.

ומבאר הגמרא: **אלא אימא, שרוב שיעוריה כזיתים**. כגון טומאת מת, ונבילה, ואיסור חלב ודם,⁽⁸¹⁾ ופיגול, ונותר, וטמא, וגיד הנשה.

"דבש" — היינו תמרים שהם מתוקים, וכן שאר מיני מתיקה, שיעורן **ככותבת הגסה** [תמר] לעבור בלאו, אם יאכלם **ביום הכפורים**.

ועל אף ששיעור אכילה בכל התורה הוא בכזית, ביום הכיפורים אינו חייב כרת אלא אם אכל בשיעור ככותבת, לפי שלא חייבה התורה אלא על אכילה בשיעור המיישב דעתו של אדם. שנאמר **"וכל הנפש אשר לא תעונה"**, וכל שלא אכל בשיעור ככותבת לא התיישרה דעתו, ועדיין הוא נחשב **"מעונה"**.

ומוכיחה הגמרא מכאן:

אלמא, שיעורין דאורייתא נינהו! מפורשים הם בפסוק, ומדוע אמרת שהלכה למשה מסיני הן?!

ומבאר הגמרא: **כל השיעורין הנזכרים לעיל אינם מהתורה, אלא הלכה למשה מסיני הם**.

והראיה: **ותסברא, שמפסוק זה למדנו דין שיעורין? וכי שיעורין מי כתיבי בתורה?**

וכי נאמר בתורה במפורש שיעור אכילת

81. נתבאר על פי רש"י. ומבואר בדבריו, שגם דם שיעורו בכזית כשיעור אוכלין, ולא רביעית כשיעור משקין, וכן דעת הרמב"ם מאכלות

ד"ה גפן .

80. כך מבואר ברש"י בברכות מא א, והמאירי שם כתב, ששיעורו כמוציא משקה.

פרס, או האם מפורש בפסוק שמשערין את
השהייה בבית המנוגע בכדי אכילת פרס של
חיטין, ושאר ההלכות ששנינו לעיל?

אלא, כל אותן שיעורין ששנינו, **הלכתא
נינהו** למשה מסיני, וקרא [ארץ חיטה
ושעורה] אינו אלא **אסמכתא בעלמא
הוא**.⁽⁸²⁾

עוד אמר רב לעיל: חציצין — דיני חציצה
בטבילה, הלכה למשה מסיני.

ומקשה הגמרא: הרי **חציצין** אינן הלכה
למשה מסיני, אלא **דאורייתא נינהו!**

דכתיב, "ורחין את בשרו במים", מלמד
הכתוב שלא יהא דבר חוצץ בינו, בין האדם
הטובל, לבין המים?

ומתרצת הגמרא: אכן דין חציצה בבשרו
נתפרש בפסוק, ואינו הלכה למשה מסיני,
אלא **כי אתאי הלכתא, לשערו**. שלא יהיה
דבר חוצץ בין שערו למים.

כדרבה בר בר חנה, האומר שחציצה פוסלת

בטבילה גם כאשר החציצה היא בשער.

דאמר רבה בר בר חנא: אם היתה בשער
נימא, שערה, אחת קשורה, ומקפיד על כך,
שאינו רוצה שיהיה לו קשר בשערותיו,
חוצצת, אותה נימה קשורה, בטבילתו, כיון
שאין המים יכולים להכנס בתוך השער
הקשור, ולא עלתה לו טבילה.⁽⁸³⁾

דין זה הוא רק כאשר מהודק הקשר היטב,
ואין המים נכנסים בתוכו. ואף שהחציצה
היא רק במיעוט גופו, ואינה חוצצת
מדאורייתא, גזרו חכמים שלא תעלה לו
טבילה, כמבואר להלן.

אך אם היו שלש שערות קשורות יחד, אינן
חוצצות, לפי שהשיער של שלשת השערות
הקשורות יחד, הוא שער קשה, ואינו מהודק
היטב, והמים יכולים להכנס לתוך הקשר.

ואם היו שתי שערות קשורות יחד,
איני יודע אם יש בכך חציצה או לא.

ומקשה הגמרא: מדוע צריך ללמוד דין
חציצה בשיער מהלכה למשה מסיני? הרי

קבעו חובה ומסרו לחכמים, ואינו סימן בעלמא.
ועיין עוד בילקוט מפרשים.

83. כתב הבית יוסף [סימן קצח] בשם
הרשב"א דמיירי שנקשרו הרבה משערות ראשו
כל אחת ואחת לעצמה, ודרך העולם להקפיד על
כך.

ומבאר הבית יוסף שסבר הרשב"א, שדוקא
אם דרך להקפיד על כך הרי זה חוצץ, אבל אם
אין דרך להקפיד על כך, גם אם הוא עצמו
מקפיד על כך אין הקפדתו כלום, וחשיב כמיעוט
שאינו מקפיד! והב"ח שם חולק, וכתב שלכולי
עלמא במקרה זה נחשב הדבר חציצה.

אסורות פרק ו הלכה א. אבל הרמב"ן [עבודה
זרה סו א] כתב, שדם שיעורו ברביעית. וראה
מנחת חינוך מצוה קמח.

82. כתב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות:
כל דבר שאין לו רמז בתורה, ואי אפשר להוציאו
בדרך מדרכי הסברא, עליו לבדו נאמר הלכה
למשה מסיני. ומה שלעיתים אמרינן אסמכתא
לדברים מקרא, זהו לסימן כדי שיהיה נודע ונזכר
בלבד.

אכן הריטב"א [ראש השנה טז א] כתב: כל
הלכה שיש לה אסמכתא מקרא, העיד עליה
הקדוש ברוך הוא שראוי לעשות כן, אלא שלא

דין חציצה בשער נמו, כיון שהוא חייב טבילה, דאורייתא נינהו?⁸⁴

דכתיב, "ורחץ את בשרו במים", ודרשינן: "את", לרבות את הטפל לבשרו. ומאי ניהו — שער, שאף הוא טעון טבילה.⁽⁸⁴⁾

ומתרתת הגמרא: אלא, כי אתאי הלכתא למשה מסיני, לכדרכי יצחק.

דאמר רבי יצחק:

רבי יצחק מונה כמה חילוקי דינים לענין חציצה בטבילה:

ב-1 א. דבר תורה, קבלה היא בידינו, הלכה למשה מסיני, כי דוקא אם החציצה היא על רובו ומקפיד עליו — חוצין. וכגון, שהיה רוב שערו מטונף בטיט,⁽⁸⁵⁾ או שהיו רוב

שערותיו⁽⁸⁶⁾ קשורות כל אחת בפני עצמה.⁽⁸⁷⁾

ב. וטינוף שאינו מקפיד עליו — אינו חוצין, לפי שהוא כחלק מגופו, הואיל ואין דעתו ליטלו משם.

ג. ונזרו חכמים על רובו שאינו מקפיד, הואיל ודומה קצת לחציצה דאורייתא כיון שהחציצה על רובו, משום רובו המקפיד. שחוצין דאורייתא.

ד. וכן גזרו על מיעוטו המקפיד, שדומה קצת לחציצה דאורייתא לענין ההקפדה, משום רובו המקפיד.

ומקשה הגמרא: וליגזר נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד?

אי נמי, נגזור עליו משום רובו שאינו מקפיד?

שמשערין הגוף והשער ביחד, הואיל ואין השער נחשב כדבר בפני עצמו. וביאור מחלוקתם עיין בילקוט מפרשים.

86. הקשה השפת אמת: ברש"י מבואר שדוקא אם היו מעט משערותיו קשורות, נחשבת היא כחציצה על מיעוט שער, אבל אם היו רוב שערותיו קשורות נדונת היא כחציצה על רובו. וצריך עיון, דלכאורה אם קשורה כל שעה באמצעה גם כן הוי מיעוט, שהרי רק מקום הקשר חוצין?! ועיין שם מה שתירץ.

87. כתב התוספות הרא"ש, שלולא ההלכתא הייתי אומר שאפילו מיעוט שאינו מקפיד חוצין, לפי שיש לטבול כל בשרו במים, ולא נאמרה ההלכתא אלא להקל. אבל התוספות ישנים בעירובין [יט ב] כתבו: דאי לאו הלכתא הוה

84. הקשו האחרונים: הרי מפסוק זה לא למדנו אלא שגם השיער צריך טבילה, אבל דין חציצה בשיער מנלן?! וכתב הפני יהושע: כיון שדין חציצה נלמד מאותו פסוק דמרכינן שיער לטבילה, משמע שגם דין החציצה נאמר גם בשיער.

85. כן הוא לשון רש"י. והתוספות בעירובין דקדקו מדבריו, מדפירש בשער ולא בבשרו, משמע, שאם היתה החציצה בבשרו אפילו מיעוט שאינו מקפיד חוצין. וכן הביאו התוספות בסוגיין בשם יש מפרשים.

אבל הריטב"א בעירובין [ד ב] כתב, שלא נתכוון רש"י לכך, אלא להשמיענו שבחציצה בשיער משערין ברוב ומיעוט של השיער, ואין לשער ברוב הגוף והשיער, וזהו כדעת הגאונים ז"ל, ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל הסובר